

TANZANYA BİRLEŞİK CUMHURİYETİ

GÜBRE SEKTÖRÜ PAZAR ARAŞTIRMASI RAPORU

Tarih: Mayıs 2025

Raporu Hazırlayan: Darüsselam Ticaret Müşavirliği

İÇİNDEKİLER

1. Ülke Pazarında Gübre Sektörü	3
1.1 İlgili Sektörde Üretim.....	3
1.2 Ortalama Üretici Fiyatları.....	3
1.3 İlgili Sektörde Üretici Yerli Firmalara ve Üretici Birlikleri/Derneklerine İlişkin Bilgiler.....	4
1.4 Gübre Sektöründe Perakende ve Toptan Satışlara İlişkin Bilgi.....	4
2. Ülkenin Sektörde Dış Ticareti.....	5
2.1 Gübre Sektöründe Ülkenin En Fazla İthalat Gerçekleştirdiği İlk 10 Ülke.....	5
2.2 Gübre Sektöründe Ülkenin En Fazla İhracat Gerçekleştirdiği İlk 10 Ülke	5
2.3 Gübre Sektöründe Ülkenin Altılı Tarife Bazında En Fazla İthalat Yaptığı Ürünler ...	6
2.4 Gübre Sektöründe Ülkenin Altılı Tarife Bazında En Fazla İhracat Yaptığı Ürünler ..	7
3. Sektörde Ülkemizden İhracat (1.000 \$).....	8
4. Sektörde İhracat Yoluyla Pazara Giriş.....	8
4.1 Sektör İçin Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler	8
4.2 Sektörde Önde Gelen Firmalar ve Pazarın Yapısı	9
4.2.1 İlgili Oda/Birlik/Dernek/STKlar ve İletişim Bilgileri	9
4.2.2 Varsa İthalatçı Firma Bilgisi Alınabilecek Açık Kaynaklar	9
4.3 Sektörün İthalatında Zorunlu Belgeler	10
4.4 Sektörde sevk öncesi inceleme zorunluluğu var mıdır?	11
4.5 Sektördeki Önemli Fuarlar (milli katılım olup olmadığı) ve Tarihleri	11
4.6 Sektör firmalarına hitap eden ve gerçekleştirilmesi planlanan ticaret heyetleri	12
4.7 Varsa Sektörde İhale Yayımlayan Kamu Kurumları ile İlgili Bilgiler	12
4.8 Ülkenin, Ülkemiz ve Diğer Ülkelerle STA/TTA Hakkında Bilgi	12
4.9 Varsa Tercihli Tarifeden Yararlanmak İçin Gereken Belgeler	12
4.10 Sektörde Standartlar	12
4.11 Sektörde Etiketleme	12
4.12 Sektörde Ambalajlama.....	13
4.13 Lojistik.....	13
4.14 Dağıtım Kanalları	14
4.15 E-Ticaret (Sınır Ötesi E-Ticaret/E-İhracat).....	14
4.15.1 Ülkedeki Pazaryerleri	14
4.15.2 Özel Günler, Bayramlar v.b.	15
4.16 Tanıtım ve Pazarlama	15
4.17 Sektörde Tüketici /Alıcı Tercihleri ve Son Trendler	15
4.18 Sektörde Vergiler.....	16
4.19 Varsa Sektöre Yönelik ve Genel Tarife Dışı Engeller	16
5. Sektörde İhracatçılarımızı Bekleyen Fırsatlar.....	16
6. Sektörde İhracatçılarımızı Bekleyen Tehditler	17
7. Gübre Sektöründe İhracatın Artırılması için Firmalara Öneriler	17
8. Belirtilmesinde Fayda Görülen Diğer Hususlar.....	18
9. Genel Değerlendirme	18
10. Yararlı Adresler	20
11. Kaynakça	20

1. Ülke Pazarında Gübre Sektörü

1.1 İlgili Sektörde Üretim

Tarım sektörünün Tanzanya (anakara) Gayrisafı Yurt İçi Hasılası içerisindeki payı ise 2024 yılında %25,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2022/2023 Yıllık Tarımsal Örneklem Anketi Sonuçlarına göre, Tanzanya'da toplam nüfusun %65'i tarım alanında istihdam edilmektedir. Rapora göre, Tanzanya'daki toplam tarımsal hane sayısı 8.970.096 olmakla birlikte, bu hanelerin 8.814.646'sı Tanzanya'da (anakara), 155.450'si ise Zanzibar'dadır. Tanzanya'daki toplam tarımsal haneler arasında 8.816.122 hane (%98,3) bitkisel üretimle uğraşırken, 5.434.209 hane (%60,6) hayvancılıkla uğraşmaktadır. Ülke genelinde 44 milyon hektarlık ekilebilir arazi olduğu tahmin edilirken; 2022/2023 sezonunda 17,2 milyon hektarlık alanın aktif olarak ekildiği belirtilmektedir. Anılan rapora göre, bu dönemde toplam ekilen arazinin sadece %3,5'i sulanmıştır. Modern tarım tekniklerinin kullanılmaması, yağmura olan bağımlılık Tanzanya'nın tarım potansiyeline ket vurmaktadır. Ülkede gübre ve yüksek kaliteli tohum kullanımı da yaygın değildir. Ülkede tarım alanında AR-GE faaliyetlerine yatırım yapılması ve ihracatın artırılmasını teminen altyapının geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Tanzanya'da gübre kullanımı, toprak verimliliğini artırmak, tarımsal üretimi çoğaltmak, gıda güvenliğini sağlamak ve tarımsal hane halkı gelirini yükseltmek için kritik bir öneme sahiptir. Ülke ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı olduğu için, tarımsal üretimde gübre kullanımı verimi artırırken, aynı zamanda, iklim değişikliğine karşı tarımın dayanıklılığını artırmakta da önemli rol oynamaktadır.

Ülkedeki gübre talebi (2022/2023) için mevcut tahmin 698.262 ton olup, yerli üretimdeki 43.579 tonluk açık nedeniyle yaklaşık 418.883 tonunun ithal edilmesi gerekmektedir. Önceki sezondan devreden 117.900 tonluk stok bulunmaktadır.¹

1.2 Ortalama Üretici Fiyatları

Tanzanya Gübre Düzenleme Kurumu'na (TFRA), gübre ve gübre takviyeleri için azami satış fiyatı olacak şekilde bir gösterge fiyat belirleyip ilan etmektedir. Bu fiyat belirlenirken piyasa fiyatları, taşıma ve elleçleme maliyetleri, kâr marjları ve ürünün satın alınabilirliği gibi unsurlar dikkate alınmaktadır. Gerekli görüldüğünde fiyat revize edilebilmekle birlikte; belirlenen fiyatın üzerinde satış yapan kişiler hapis yada para cezası yada her ikisiyle cezalandırılmaktadır.

Tanzanya'da gübre fiyatları ülke genelinde değişiklik gösterebilmektedir. Üre gübresi ülke ortalama fiyatı 50 kg için 81.700 Tanzanya şilini (TZS) olmakla birlikte bu fiyat üzerinden 11.449 TZS devlet teşviki bulunmaktadır. Can gübresi ülke ortalama fiyatı 50 kg için 66.496 TZS olmakla birlikte bu fiyat üzerinden 6.226 TZS devlet teşviki bulunmaktadır. DAP gübresi ülke ortalama fiyatı 50 kg için 110.465 TZS olmakla birlikte bu fiyat üzerinden 35.254 TZS devlet teşviki bulunmaktadır.

Tanzanya'da gübre fiyatları, küresel piyasa koşulları ve devlet politikalarının etkisiyle değişkenlik göstermektedir. Devlet tarafından uygulanan sübvansiyon programları, çiftçilerin gübreye erişimini artırmakta ve tarımsal üretimi desteklemektedir. Ancak, küresel fiyat artışları, enerji fiyatlarındaki yükseliş ve tedarik zinciri sorunları gübre maliyetlerini etkilemeye devam etmektedir.

¹ <https://www.afdb.org/en/news-and-events/press-releases/tanzania-african-development-bank-provides-usd-2-million-partial-credit-guarantee-and-usd-528600-grant-facilitate-access-fertilizer-smallholder-farmers-61608>

1.3 İlgili Sektörde Üretici Yerli Firmalara ve Üretici Birlikleri/Derneklerine İlişkin Bilgiler

Tanzanya’da yerli gübre üretimi oldukça sınırlı olmakla birlikte, üretim yapan firmalardan en önemlileri aşağıdadır:

Itracom Fertilizers Ltd (IFL) ve Minjingu Mines & Fertilizer Ltd Tanzanya’da gübre üretim yapan başlıca tesislerdir.

Tanzanya Gübre Düzenleme Kurumu (TFRA), Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti Parlamentosu tarafından çıkarılan 2009 tarihli 9 no’lu Gübre Yasası ile kurulmuştur. TFRA, Mayıs 2012 tarihinde resmen faaliyete geçmiştir ve ülke içinde gübre üretimi, ithalatı, pazarlanması ve kullanımını düzenleme amacı taşımaktadır. Bu yasanın genel amacı, Tanzanya’daki çiftçilerin kullandığı gübrelerin gerekli standartlara uygun olmasını sağlamaktır. TFRA’nın kurulmasının temel gerekçeleri arasında, çiftçileri ve halkını gübre kullanımından kaynaklanan sağlık tehlikelerine karşı korumak ve pazarlama süreçlerindeki dolandırıcılığı önlemek yer almaktadır. 2009 tarihli 9 no’lu Gübre Yasası, Tanzanya Gübre Düzenleme Kurumu’nu, gübreler ve gübre takviyeleri (örneğin büyüme uyarıcıları ve düzenleyicileri gibi benzer ürünler) ile ilgili üretim, ithalat, kullanım ve ticaretini düzenlemekle yetkili tüzel bir kuruluş olarak tanımlamaktadır. Aynı yasa, gübrelerin kalite kontrolünü de kapsamaktadır. Kurumun başlıca görevleri şunlardır:

- Tüm gübre ve gübre takviyesi satıcılarını ve iş yerlerini kaydetmek,
- Gübre satıcılarına lisans vermek,
- Gübre ve gübre takviyelerinin ithalatı ve ihracatı için izin vermek,
- Gübre endüstrisinin gelişimiyle ilgili politika, strateji ve programları uygulamak,
- Gübre ve gübre takviyeleriyle ilgili konularda ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmak.

1.4 Gübre Sektöründe Perakende ve Toptan Satışlara İlişkin Bilgi

Tanzanya, ithal ettiği gübrenin neredeyse tamamını toplu halde Darüsselam Limanı üzerinden temin etmektedir. 2017 yılında yürürlüğe giren Toplu Satın Alma Sistemi (Bulk Procurement System BPS), tüm gübre ithalatçılarının ihtiyaçlarını Tanzanya Gübre Düzenleme Kurumu’na (TFRA) bildirmesini ve TFRA’nın toplu alım için ihale açmasını öngörmektedir. Bu sistem, gübre ithalatını merkezi hale getirerek ölçek ekonomisinden faydalanmayı ve fiyatları düşürmeyi hedeflemiştir. BPS kapsamında, Tanzanya Gübre Düzenleme Kurumu (TFRA), ithalatçıların taleplerini toplayarak uluslararası ihale açmakta ve seçilen firmalar aracılığıyla gübre ithalatını gerçekleştirmektedir. Bu sistemle, DAP, ÜRE, CAN, SA ve NPK gibi gübre türlerinin ithalatı koordine edilmiştir. Bu sistem bir dönem askıya alınmış olsa da devlet tarafından 2024 yılında tekrar kullanılmaya başlanmıştır.

Gübre, limandan ülke içlerine toptancı ağı aracılığıyla taşınmakta ve daha sonra yerel pazarlarda perakende dükkânları tarafından çiftçilere satılmaktadır. Perakende satış ise genellikle tarım bayileri (agro-dealers) aracılığıyla yapılmaktadır. Bu bayiler, yalnızca gübre değil aynı zamanda tohum, pestisit ve diğer tarımsal girdilerin satışını da yapmaktadır. Çiftçiler, ekonomik durumlarına göre çoğunlukla büyük torbalar (25 kg veya 50 kg) yerine bu torbalardan bölünmüş şekilde 1-2 kg’lık ölçekler halinde gübre satın almayı tercih etmektedirler.

Tanzanya yasalarına göre, hem toptancı hem de perakende düzeyde gübre ticareti yapan tüm firmaların ve işletmelerin Tanzania Fertilizer Regulatory Authority (TFRA) tarafından kayıt altına alınması ve lisanslı olması gerekmektedir. Kayıtlı bu firma ve işletmelere aşağıda yer alan kısayoldan ulaşılabilir.

<https://www.tfra.go.tz/publications/registered-fertilizer-dealers>

2. Ülkenin Sektörde Dış Ticareti

2.1 Gübre Sektöründe Ülkenin En Fazla İthalat Gerçekleştirdiği İlk 10 Ülke

	Ülke Adı	İthalat Değeri (Bin \$)	Miktar* (ton/kg...)	Oran (%) (İthalat Değeri/Toplam İthalat)
	Genel Toplam	457.861		100
	İlk 10 Ülke	381.045		83,2
1	Fas	91.660		20,0
2	Suudi Arabistan	74.363		16,2
3	Rusya Federasyonu	70.831		15,5
4	Finlandiya	37.532		8,2
5	Katar	29.566		6,5
6	Çin	25.506		5,6
7	İtalya	18.280		4,0
8	Letonya	11.419		2,5
9	Zambiya	11.092		2,4
10	Türkiye	10.796		2,4

Kaynak: Trademap, 2023 yılı verisidir.

2.2 Gübre Sektöründe Ülkenin En Fazla İhracat Gerçekleştirdiği İlk 10 Ülke

	Ülke Adı	İhracat Değeri (Bin \$)	Miktar * (ton/kg...)	Oran (%) (İhracat Değeri/Toplam İhracat)
	Genel Toplam	108.567		100,0
	İlk 10 Ülke	108.567		100,0
1	Burundi	65.602		60,4
2	Zambiya	20.593		19,0
3	Kongo Dem.Cum.	13.454		12,4
4	Kenya	7.494		6,9
5	Ruanda	848		0,8
6	Uganda	390		0,4
7	Etiyopya	123		0,1
8	Komorlar	35		0,0
9	Madagaskar	21		0,0
10	Avustralya	7		0,0
	Türkiye	0		0,0

Kaynak: Trademap, 2023 yılı verisidir.

2.3 Gübre Sektöründe Ülkenin Altılı Tarife Bazında En Fazla İthalat Yaptığı Ürünler

Gümrük Tarife Kodu (6 Basamaklı)	Ürün Adı	İthalat Değeri (Bin \$)	Türkiye'den İthalatı (\$)	Türkiye'den İthalatının Payı (%)
Diamonyum hidrojenortofosfat (diamonyum fosfat)	310530	87.862	-	0,0
Üre	310210	84.886	49	0,1
Kalsiyum nitrat ve amonyum nitratın çift tuzları ve karışımları	310260	67.725	10.442	15,4
Azot, fosfor ve potasyumun üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	310520	55.597	-	0,0
Mineral veya kimyasal diğer gübreler	310590	39.725	302	0,8
Amonyum nitrat	310230	36.928	-	0,0
Azot ve fosforun ikisini de içeren diğer mineral veya kimyasal gübreler; nitrat ve fosfat içermeyenler	310559	31.627	-	0,0
Amonyum sülfat	310221	23.982	-	0,0
Amonyum nitratın kalsiyum karbonatla veya bitki besin maddesi olmayan diğer inorganik maddelerle karışımları	310240	20.894	-	0,0
Potasyum klorür	310420	3.351	-	0,0

Kaynak: Trademap, 2023 yılı verisidir.

2.4 Gübre Sektöründe Ülkenin Altılı Tarife Bazında En Fazla İhracat Yaptığı Ürünler

Ürün Adı	Tarife Pozisyonu (6 Basamaklı)	İhracat Değeri (Bin \$)	Türkiye'ye İhracatı (\$)	Türkiye'ye İhracatının Payı (%)
Diamonyum hidrojenortofosfat (diamonyum fosfat)	310530	33.967	0	-
Süper fosfatlar; ağırlık itibarıyla % 35 veya daha fazla difosfor pentaoksit içerenler	310311	23.467	0	-
Üre	310210	20.958	0	-
Amonyum nitrat	310230	20.163	0	-
Fosfatlı mineral veya kimyasal diğer gübreler	310390	6.645	0	-
Potasyum klorür	310420	747	0	-
Azot, fosfor ve potasyumun üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	310520	709	0	-
Mineral veya kimyasal diğer gübreler	310590	641	0	-

Kaynak: Trademap, 2023 yılı verisidir.

3. Sektörde Ülkemizden İhracat (1.000 \$)

	Gümrük Tarife Kodu (6 Basamaklı)	Ürün Adı	2020	2021	2022	2023	2024
1	310240	Amonyum Nitratın Kalsiyum Karbonatla veya Bitki Besin Maddesi Olmayan Diğer İnorganik Maddelerle Karışımları	1.474	6.646	9.405	3.784	4.813
2	310590	Mineral veya Kimyasal Diğer Gübreler	-	1	4	1	25
3	310100	Hayvansal veya Bitkisel Gübreler	-	-	19	-	-
4	310210	Üre	-	2	-	43	-
5	310221	Amonyum Sülfat	70	-	-	-	-
6	310510	Azot, Fosfor ve Potasyumun İkisini veya Üçünü İçeren Mineral veya Kimyasal Gübreler (tablet veya ambalajlı <= 10 kg)	-	-	-	30	-
7	310520	Azot, Fosfor ve Potasyumun Üçünü İçeren Mineral veya Kimyasal Gübreler	141	23	271	1.075	-
	TOPLAM		1.684	6.671	9.698	4.933	4.837

*Sıralama 2024 yılına göre yapılmıştır.

4. Sektörde İhracat Yoluyla Pazara Giriş

4.1 Sektör İçin Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler

Tanzanya’da gübre kullanımı 2018 ve 2023 yılları arasında hektar başına 15,9 kg’dan 19 kg ’ye kadar yükselmiş olsa da 50 kg olan kıta hedefinin oldukça altındadır. Tanzanya'da gübre kullanımı son derece düşük olup, tavsiye edilen oranların altında kalmaktadır.²

2022/2023 Yıllık Tarımsal Örneklem Anketi Sonuçlarına göre, bu dönemde ekili alanların yaklaşık %32,1’inde gübre kullanılmıştır. Rapor, işletme türüne göre istatistikler, tarım hanehalklarının ektiği alanın %31,5’ine gübre uygulandığını, büyük ölçekli çiftliklerde ise bu oranın %61,4 olduğunu göstermektedir.

Aynı rapor sonuçlarına göre; Tanzanya’da (anakara) bölgeler arasında, ekili alanda gübrenin en fazla uygulandığı bölge %85,5 ile Njombe olmuştur. Bu bölgeyi %75,9 ile Kilimanjaro ve %72,4 ile İringa takip etmiştir. Diğer taraftan Tanzanya’da (anakara) gübre kullanımının en düşük olduğu bölge %0,7 ile Lindi olarak kaydedilmiştir. Zanzibar’da ise gübre uygulanan alan oranının en yüksek olduğu

² <https://www.afdb.org/en/news-and-events/press-releases/tanzania-african-development-bank-provides-usd-2-million-partial-credit-guarantee-and-usd-528600-grant-facilitate-access-fertilizer-smallholder-farmers-61608>

bölge %55,2 ile Mjini Magharibi olurken, onu %41,9 ile Kusini Unguja takip etmiştir. En düşük oran ise %17,5 ile Kusini Pemba bölgesinde görülmüştür.

Tanzanya'da (anakara) organik gübrenin uygulandığı ekili alan oranı en yüksek olan bölge %98,2 ile Kagera olmuştur. Bu bölgeyi %97,5 ile Simiyu ve %96,8 ile Singida takip etmiştir. Tanzanya'da (anakara) organik gübrenin uygulandığı ekili alan oranının en düşük olduğu bölge ise %18,2 Ruvuma olarak kaydedilmiştir. Zanzibar'da ise organik gübre uygulanan alan oranının en yüksek olduğu bölge %92,3 ile Mjini Magharibi olurken, onu %88,1 ile Kusini Unguja ve %79,9 ile Kaskazini Unguja takip etmiştir. En düşük oran ise %67,8 ile Kusini Pemba'da görülmüştür.

Tanzanya'da (anakara), inorganik gübrenin uygulandığı ekili alan oranı en yüksek olan bölge %91,2 ile Njombe olmuştur. Ardından %89,8 ile Ruvuma ve %88,3 ile Lindi gelmektedir. En düşük oran ise %3,7 ile Kagera bölgesine aittir. Zanzibar'da ise inorganik gübre uygulanan alan oranının en yüksek olduğu bölge %56,2 ile Kusini Pemba olurken, onu %37,4 ile Kaskazini Pemba ve %34,5 ile Kusini Unguja takip etmiştir. En düşük oran ise %29,0 ile Mjini Magharibi'de kaydedilmiştir.

Sonuç olarak Tanzanya'da gübre ihracatı için en uygun bölgeler arasında Njombe, Ruvuma, Iringa ve Kilimanjaro, yüksek gübre kullanım ile öne çıkmaktadır. Mbeya ise hem üretim hacmi hem de komşu ülkelere yakınlığı nedeniyle lojistik avantaj sağlamaktadır. Diğer taraftan Morogoro, büyük ölçekli çiftliklerin ve kooperatiflerin bulunduğu, daha çok toplu satışlar için elverişli bir bölge olması ile öne çıkmaktadır.

4.2 Sektörde Önde Gelen Firmalar ve Pazarın Yapısı

4.2.1 İlgili Oda/Birlik/Dernek/STKlar ve İletişim Bilgileri

- Tanzanya Gübre Düzenleme Kurumu (TFRA), 2009 tarihli ve 9 sayılı Gübre Yasası'nın 3. Bölümü uyarınca kurulan bir Devlet Kurumudur. Ülke genelinde gübre ve gübre takviyelerinin üretimi, ihracatı, pazarlanması ve kullanımının düzenlenmesinden sorumludur. Kuruma ait iletişim bilgilerine <https://www.tfra.go.tz/> web sayfasından ulaşılabilir.
- Tanzanya Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası
<https://tccia.or.tz/>

4.2.2 Varsa İthalatçı Firma Bilgisi Alınabilecek Açık Kaynaklar

Tanzanya yasalarına göre, ithalatçı, toptancı ve perakende düzeyde gübre ticareti yapan tüm firma ve işletmelerin Tanzania Fertilizer Regulatory Authority (TFRA) tarafından kayıt altına alınması ve lisanslı olması gerekmektedir. Kayıtlı bu firma ve işletmelere aşağıda yer alan kısayoldan ulaşılabilir.

<https://www.tfra.go.tz/publications/registered-fertilizer-dealers>

4.3 Sektörün İthalatında Zorunlu Belgeler

Gübre Yönetmeliğinde 2017 yılında yapılan değişiklikler ile gübre ithalatında istenilen belgeler ile şu şekilde sıralanmaktadır: ³

- Her gübre satıcısı, gübre veya gübre takviyesi ithal etmeden önce, Direktöre başvuru yapmalıdır.
- Başvuru düzenlemede belirtilen şekilde iade edilmeyen bir ücretle birlikte sunulmalı ve aşağıdaki bilgileri içermelidir:
 - İthalatçının adı ve adresi,
 - İhracatçının adı ve adresi,
 - Menşe ülkesi,
 - Gübre veya gübre takviyesinin miktarı,
 - Sevkiyatın tahmini varış tarihi,
 - Giriş limanı,
 - Yetkili Makamın belirleyebileceği diğer ilgili bilgiler,

Başvuru alındıktan sonra, Direktör başvuruyu yeterli görmesi durumunda ithalat izni düzenlemektedir. Yönetmeliğe göre ithal edilen hiçbir gübre veya gübre takviyesi, kalitesi Yetkili Makam tarafından analiz edilip onaylanmadıkça satılamamaktadır. Hayvansal kökenli riskli materyaller içeren bir ithalat sevkiyatı söz konusuysa, başvuru formuna ihracatçı ülkenin ilgili otoritesinden alınmış ek bir Kalite Güvence Sertifikası eklenmeli ve bu sertifika Veteriner Hizmetleri Direktörü tarafından onaylanmalıdır.

Tanzanya Gübre Düzenleme Kurumu (TFRA); ülke genelinde gübre ve gübre takviyelerinin üretimi, ihracatı, pazarlanması ve kullanımının düzenlenmesinden sorumludur. Bu kapsamda, gübre ve gübre takviyelerinin kaydının yapılması da dâhil olmak üzere çeşitli görevleri bulunmaktadır.

2009 tarihli ve 9 sayılı Gübre Yasası'nın 8 ve 9. bölümleri, gübre ve gübre takviyelerinin (FFS) kayıt prosedürlerini belirlemektedir. Kayıt süreci, ürünlerin bitkiler, toprak, insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amacıyla uygunluk analizleri ve etkinlik testleri yoluyla yürütülmektedir. Bu testler, Tanzanya'da daha önce kaydedilmemiş yeni besin maddeleri veya mikroorganizmalar içeren yeni gübreler için yapılmaktadır.

Gübre ve gübre takviyelerinin kayıt prosedürleri, 2011 tarihli Gübre Yönetmelikleri'nin 3(1)(2)(3) maddeleri ve 2017 tarihli Gübre (Değişiklik) Yönetmelikleri'nin 4. maddesiyle belirlenmiştir. 2009 tarihli Gübre Yasası'nın 15. bölümü ise, kayıtlı tüm gübrelerin yayımlanması ve kayıtların muhafaza edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu FRB (Gübre Kayıt Defteri), Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti'nde kayıtlı FFS (gübre ve gübre takviyeleri) listesini göstermektedir. Temel amacı, gübre sektöründeki paydaşlara bu listede yer alan gübrelerin kayıtlı olduğunu ve ilgili standartlar ile düzenlemelere uygun olduğunu bildirmektir. Aynı zamanda bu FRB, düzenlemelere uyumun sağlanması için bir denetim aracı olarak da kullanılacaktır.

³ <https://www.tfra.go.tz/uploads/documents/en-1703174833-sw-1596236699-FERTILIZERREGULATIONS2017b.pdf>

FRB, Tanzania Birleşik Cumhuriyeti'nde kullanılmasına izin verilen tüm kayıtlı FFS'lerin listesini içermektedir. ⁴ Kayıtlı listeye aşağıdaki kısıyoldan ulaşılabilir.

<https://www.tfra.go.tz/publications/registered-fertilizer-and-fertilizer-supplements>

Gübre ve gübre takviyelerinin (FFS) kaydı için gereklilikler, 2011 tarihli Gübre Yönetmeliği'nin 3. maddesinde belirlenmiştir. Bu maddeye göre, başvuru sahibinin başvuruyu 2011 tarihli Gübre Yönetmeliği'nin Birinci Cetveli'nde belirtilen forma uygun şekilde ve aşağıdaki belgelerle birlikte Direktörlüğe sunması gerekmektedir:

- Gübre ve gübre takviyelerinin kullanım uygunluğu ile ilgili bilgiler, teknik veri sayfası ve kullanım talimatları dahil olmak üzere;
- Gübre ve gübre takviyelerinden bir örnek ile eğer daha önce verilmişse analiz sertifikası;
- Gübre ve gübre takviyelerinin menşe ülkede yasaklanıp yasaklanmadığına veya kısıtlanıp kısıtlanmadığına dair yazılı bir beyan;
- Başvuruyla ilgili gübre ve gübre takviyeleri için kullanılacak etiketin üç kopyası ve ilgili gübrenin veya gübre takviyesinin güvenliği, faydası ve değeri hakkında karar verilmesine yardımcı olacak diğer gerekli bilgiler;
- Direktör tarafından istenebilecek diğer bilgi veya belgeler
- Başvuru sahibi Tanzania'da ikamet etmiyor ise, başvurunun geçerli olabilmesi için; başvuru, Tanzania'da daimi ikamet eden bir temsilci tarafından imzalanmalıdır. Ayrıca bu temsilci, Kanun kapsamında yapılacak her türlü bildirim ve yazışmaların kendisine gönderilebileceğini kabul ederek Direktöre yazılı bir taahhütte bulunmalıdır.

Tanzania'da gübre konusunda var olan standartlar, Tanzania Standartlar Bürosu (TBS) tarafından belirlenen düzenlemelere tabidir. Bu konuda var olan standart koşullarına Tanzania Standartlar Bürosu (TBS) web sayfasında (<https://www.tbs.go.tz/>) bulunan standardizasyon sekmesi altından takip edilebilmektedir.

4.4 Sektörde sevk öncesi inceleme zorunluluğu var mıdır?

Tanzania'da gübre sektöründe ithalat yaparken, sevk öncesi inceleme (SÖİ) zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak güncel durumu Tanzania Standartlar Bürosu web sayfasından (<https://www.tbs.go.tz/pages/inspection>) kontrol edilmesinde fayda bulunmaktadır.

4.5 Sektördeki Önemli Fuarlar (milli katılım olup olmadığı) ve Tarihleri

- 49th Dar es Salaam International Trade Fair
Tarih: 28 Haziran-13 Temmuz 2025
https://tradefair.tantrade.go.tz/About_ditf
- 11th Agro & Poultry Africa 2026 International Trade Exhibition
Tarih: 29-31 Ocak 2026
<https://www.mxmexhibitions.com/agroPoultryTanzania/index.php>
- TANZFOOD 2025 Tanzania International Food and Agriculture Expo Festival
Tarih: 12-14 Eylül 2025 <https://www.tanzfood.com/>

⁴ <https://www.tfra.go.tz/uploads/documents/en-1703174672-en-1697553962-FFS%20FOR%20SEPTEMBER%202023-%20PUBLICATION.pdf>

4.6 Sektör firmalarına hitap eden ve gerçekleştirilmesi planlanan ticaret heyetleri

Mevcut durumda sektör firmalarına hitap eden ve gerçekleştirilmesi planlanan bir ticaret heyeti bulunmamaktadır.

4.7 Varsa Sektörde İhale Yayımlayan Kamu Kurumları ile İlgili Bilgiler

Gübre sektörüne yönelik ihaleler Tanzania Gübre Düzenleme Kurumu (TFRA) web sayfasından (<https://www.tfra.go.tz/>) takip edilebilmektedir.

Ayrıca, Tanzania (anakara) kamu kurumları tarafından açılan ihale duyuruları Nest (National e-Procurement System of Tanzania) portalında (<https://nest.go.tz/>) yayınlanmaktadır. İhaleler internet sitelerinde ve tirajı yüksek gazetelerde duyurulmaktadır.

4.8 Ülkenin, Ülkemiz ve Diğer Ülkelerle STA/TTA Hakkında Bilgi

Tanzania, Doğu Afrika Gümrük Birliği üyesidir. Doğu Afrika Birliği Gümrük Yönetimi Kanunu, 2004 (the East African Community Customs Management Act, 2004) Tanzania'da ihracat ve ithalatı düzenlemektedir.

4.9 Varsa Tercihli Tarifeden Yararlanmak İçin Gereken Belgeler

Bulunmamaktadır.

4.10 Sektörde Standartlar

Tanzania'da gübre alanındaki yasal düzenlemelere göre; hiçbir gübre veya gübre takviyesi, numunelenip test edilmeden, analiz edilip değerlendirilmeden ve kullanımı için tavsiye alınmadan Tanzania'da kullanılamayacaktır.

Tanzania'da gübre konusunda var olan standartlar, Tanzania Standartlar Bürosu (TBS) tarafından belirlenen düzenlemelere tabidir. Bu konuda var olan standart koşullarına Tanzania Standartlar Bürosu (TBS) web sayfasında (<https://www.tbs.go.tz/>) bulunan standardizasyon sekmesi altından takip edilebilmektedir.

4.11 Sektörde Etiketleme

2011 tarihli Gübre Yönetmeliği ve 2017 yılında yapılan yönetmelik değişikliğine⁵ göre sektörde etiketleme şu şekilde yapılmalıdır;

- Bir kişi, adı belirtilen gübre veya gübre takviyesinin içeriğiyle uyuşmayan başka bir adla gübre veya gübre takviyesi paketleyemez.
- Bir kişi, ambalaj veya kabın etiketinde yer alan gübre veya gübre takviyesinin ismini değiştiremez.
- Gübre veya gübre takviyelerinin etiketi ya da ambalajının dışındaki bilgiler, açıkça görülebilir, okunabilir ve silinmez şekilde Svahili dilinde veya hem İngilizce hem Svahili dillerinde yazılmalı ya da basılmalıdır. Bu bilgiler, ambalajın veya etiketin açık bir yüzeyinde yer almalı ve kolayca okunabilecek boyut ve renkte olmalıdır.

⁵ <https://www.tfra.go.tz/publications/fertilizer-act-and-regulations>

- Her gübre ambalajında aşağıdaki bilgiler bulunmalıdır:
 - Gübre adı,
 - Üretici/paketleyici ve ithalatçı/dağıtıcının adı ve adresi,
 - Besin içeriği,
 - Net ağırlık ya da hacim,
 - Menşe ülkesi,
 - Taşıma talimatları – “Kanca Kullanmayınız” ibaresi dâhil,
 - Parti numarası,
 - Üretim ve son kullanma tarihleri,
 - Yetkili Makamın belirleyebileceği diğer bilgiler.

4.12 Sektörde Ambalajlama

2011 tarihli Gübre Yönetmeliği ve 2017 yılında yapılan yönetmelik değişikliğine⁶ göre sektörde paketleme şu şekilde yapılmalıdır;

- Katı gübre, UV stabilizasyonlu dokuma polipropilen (WPP) çuvalara, iç kısmı polietilen (PE) astarla kaplı olacak şekilde aşağıdaki özelliklerde ambalajlanmalıdır:
 - Çuvalın alt kısmında dokuma kumaş ve PE astar kenar dikişiyle kıvrılıp katlanarak kilit dikişle sabitlenmelidir.
 - Üst kısmında iç astar ile dış çuval birlikte kenar dikişi ile dikilmelidir.
 - Çuval, hiçbir açıklık olmadan kilit dikişle kapatılmış olmalıdır.
 - Dikiş ipliği, asit ve ısıya dayanıklı olmalı ve ambalajı güvenli şekilde tutacak, taşıma sırasında oluşabilecek aşamalara dayanacak yeterli sağlamlıkta olmalıdır.
- Dış kumaş en az 12 örgülü ve minimum 900 denye olmalıdır.
- İç PE astar en az 70 mikron kalınlığında olmalıdır.
- Katı gübreler 5 kg, 10 kg, 25 kg ve 50 kg'lık ambalajlarda paketlenmelidir.
- Ancak, başvuru sahibinin talebi üzerine, Yetkili Makam, koyacağı şart ve koşullara tabi olarak 5 kg'dan daha az ağırlıktaki ambalajlara izin verebilir.
- Gübre takviyesi, 5 ml, 10 ml, 20 ml, 50 ml ve 100 ml'lik ampul veya hacimlerde paketlenmelidir.
- Sıvı gübreler, 0,5 litre, 1 litre, 5 litre ve 10 litrelik ambalajlarda paketlenmelidir.
- Sıvı gübre, oksidasyonu önleyecek plastik malzemeler veya uygun başka kaplarda ambalajlanmalıdır.

4.13 Lojistik

Tanzanya'nın ihracat ve ithalat hacminin büyük bir kısmı Darüselam Limanı üzerinden taşınmaktadır. Darüselam Limanı deniz yolu taşımacılığında, ülkede bulunan diğer limanların açık ara önündedir. Tanzanya; Hint Okyanusu'na nazır kritik coğrafi konumu ile Doğu Afrika'da lojistik açıdan kritik önemi haiz bir pozisyonudur.

Karayolları ülke içerisinde en yaygın kullanılan ulaşım biçimi olup; yolcu ve yük taşımacılığının büyük kısmı karayolları üzerinden gerçekleştirilmektedir. Ülkede karayolları; Malavi, Uganda,

⁶ <https://www.tfra.go.tz/publications/fertilizer-act-and-regulations>

Ruanda, Zambiya, Burundi ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti gibi denize ulaşımı olmayan bölge ülkeleri için de transit güzergâh teşkil etmektedir

4.14 Dağıtım Kanalları

Gübre, limandan ülke içlerine toptancı ağı aracılığıyla taşınmakta ve daha sonra yerel pazarlarda perakende dükkânları tarafından çiftçilere satılmaktadır. Perakende satış ise genellikle tarım bayileri (agro-dealers) aracılığıyla yapılmaktadır. Bu bayiler, yalnızca gübre değil aynı zamanda tohum, pestisit ve diğer tarımsal girdilerin satışını da yapmaktadır. Çiftçiler, ekonomik durumlarına göre çoğunlukla büyük torbalar (25 kg veya 50 kg) yerine bu torbalardan bölünmüş şekilde 1-2 kg'lık ölçekler halinde gübre satın almayı tercih etmektedirler.

Tanzanya yasalarına göre, hem toptancı hem de perakende düzeyde gübre ticareti yapan tüm firmaların ve işletmelerin Tanzania Fertilizer Regulatory Authority (TFRA) tarafından kayıt altına alınması ve lisanslı olması gerekmektedir. Kayıtlı bu firma ve işletmelere aşağıda yer alan kısıyoldan ulaşılabilir.

<https://www.tfra.go.tz/publications/registered-fertilizer-dealers>

4.15 E-Ticaret (Sınır Ötesi E-Ticaret/E-İhracat)

4.15.1 Ülkedeki Pazaryerleri

Tanzanya demografik anlamda e-ticaret/e-ihracat noktasında ciddi bir tüketici potansiyeline sahip olmakla birlikte; lojistik imkânların ve dağıtım/posta kanallarının gelişmemiş olmaması, internet hızının ülkenin her bölgesinde aynı olmaması ve kredi kartı kullanımının düşük olması gibi nedenlerden dolayı ülkede e-ticaret henüz gelişmekte olan bir aşamadadır. Tanzanya'da e-ticaretin son dönemdeki gelişiminde ise sosyal medya platformları önemli bir rol oynamaktadır; birçok işletme ürünlerini sosyal medya üzerinden tanıtarak, müşterilerle doğrudan iletişim kurmakta ve ödemeleri teslimat sırasında veya mobil para transferi yoluyla almaktadır.

Gübre ticareti açısından değerlendirildiğinde; tarım sektöründe dijital platformların kullanımı artmakta olsa da, gübre gibi tarımsal girdilerin çevrimiçi satışı henüz yaygın değildir ve bu alanda dijitalleşme sınırlı kalmaktadır. Gübre ithalatı ve dağıtımı, genellikle büyük ithalatçılar ve toptancılar aracılığıyla fiziksel kanallar üzerinden gerçekleştirilmektedir.

4.15.2 Özel Günler, Bayramlar v.b.

Aşağıdaki liste 2025 yılı için resmî tatil günleri göstermektedir. Bu tarihlerde kamu/özel kurum ve kuruluşlarının tamamı kapalıdır.

Yeni Yıl	01 Ocak
Zanzibar Devrim Günü	12 Ocak
Ramazan Bayramı*	31 Mart -1 Nisan
Karume Günü	07 Nisan
Good Friday	18 Nisan
Easter Monday	21 Nisan
Union Day	26 Nisan
İşçi Günü	01 Mayıs
Kurban Bayramı*	06 Haziran
Saba Saba Günü	07 Temmuz
Çiftçiler Günü	08 Ağustos
Hız. Muhammed'in Doğumu*	04 Eylül
Nyerere Günü	14 Ekim
Bağımsızlık Günü	09 Aralık
Noel	25 Aralık
Boxing Günü	26 Aralık

*Tahmini

4.16 Tanıtım ve Pazarlama

Tanzanya piyasasına bir acenta veya distribütör aracılığıyla girmek en etkili yöntem olarak görülmektedir. Bir acenta veya distribütör aracılığıyla çalışılması, mal bedelinin ödenmesinin sorumluluğunun acentada olması nedeniyle riskleri ve maliyetleri azaltmakta ve pazarda devamlılığı korumak için yararlı olmaktadır.

Tüm ülkeyi kapsayan çeşitli iletişim araçları mevcuttur. Ülkede 225 radyo istasyonu ve 66 televizyon istasyonu bulunmaktadır. Bunların dışında çeşitli web sitelerinde de reklam imkânı vardır. Ayrıca, ülkede; facebook, twitter, instagram vb. sosyal medya araçları da kayda değer ölçüde kullanıldığından, sosyal medya platformları üzerinden de reklam/promosyon faaliyetleri gerçekleştirilebilir.

4.17 Sektörde Tüketici /Alıcı Tercihleri ve Son Trendler

2022/2023 Yıllık Tarımsal Örneklem Anketi Sonuçlarına göre, Tanzanya'da ekili toplam 5.542.512 hektar alanın (bu da ekili arazilerin %32,1'ine karşılık gelmektedir) gübre kullanılarak ekilmiştir. Sonuçlar gübre kullanılarak ekili alanın 5.309.646 hektarının (%31,5) küçük / orta ölçekli tarımsal hanehalklarına, 232.865 hektarı ise (%61,4) büyük ölçekli çiftliklere ait olduğunu göstermektedir. Özellikle küçük ve orta ölçekli tarımsal hanehalklarının gübre kullanım oranı %31,5 ve büyük ölçekli çiftliklerin ekili alanlarının %61,4'ünde gübre kullanılıyor olması; toplam kullanım oranı içerisindeki payı düşük olmasına rağmen, büyük ölçekli çiftliklerin gübre kullanıma daha fazla eğimli olduklarını göstermektedir.

Ayrıca, küçük ve orta ölçekli üreticilerin, yüksek hacimli (50 kg) gübre torbalarından ziyade, nakit akışlarına daha uyumlu olan daha küçük ambalajlara yöneldiği görülmektedir.

Ayrıca sonuçlar, Tanzanya’da tarımsal hanehalkları ile büyük ölçekli çiftliklerin organik, inorganik ya da her iki tip gübreyi birlikte kullandıklarını ortaya koymaktadır. Gübre türlerine göre ayrı ayrı bakıldığında, Tanzanya’da toplam 2.915.700 hektar (ekili alanların %52,6’sı) organik; 3.163.878 hektar (%57,1) ise inorganik gübre ile işlenmiştir. Ana karada (Mainland Tanzania) 2.878.985 hektar (%52,4) organik, 3.146.190 hektar (%57,2) inorganik gübre uygulanırken, Zanzibar’da 36.715 hektar (%80,5) organik ve 17.688 hektar (%38,8) inorganik gübre kullanılmıştır.

Tanzanya’da (anakara) organik gübre kullanımının en yüksek olduğu bölgeler %98,2 ile Kagera, ardından Simiyu (%97,5) ve Singida (%96,8) olarak gerçekleşirken; en düşük oran ise %18,2 ile Ruvuma bölgesinde kaydedilmiştir. Zanzibar’da ise organik gübre kullanımında Mjini Magharibi bölgesi %92,3 oran ile başı çekerken, bu bölgeyi Kusini Unguja (%88,1) ve Kaskazini Unguja (%79,9) izlemiş; en düşük oran %67,8 ile Kusini Pemba’da kaydedilmiştir.

Tanzanya’da (anakara) inorganik gübre kullanımında ilk üç sırayı Njombe (%91,2), Ruvuma (%89,8) ve Lindi (%88,3) alırken; Kagera %3,7 ile son sırada yer almıştır. Zanzibar’da ise en yüksek inorganik gübre kullanımı %56,2 ile Kusini Pemba, Kaskazini Pemba (%37,4) ve Kusini Unguja (%34,5) bölgelerinde gerçekleşirken, en düşük oran %29,0 ile Mjini Magharibi’de kaydedilmiştir.

4.18 Sektörde Vergiler

Tanzanya’da gübre ithalatında %0 gümrük vergisi uygulanmaktadır. Ayrıca Tanzanya’da gübre için %0 KDV uygulanmaktadır.

Tanzanya’da uygulanan gümrük vergilerine:

https://www.tra.go.tz/images/uploads/pages/Tariff_CET_2022_Version_25072022_1.pdf

Gümrük vergileri de dâhil olmak üzere, Tanzanya’da uygulanan vergiler hakkında bilgi almak için Tanzanya Gelir İdaresinin/Tanzania Revenue Authority internet sitesi - <http://www.tra.go.tz> - ziyaret edilebilir.

4.19 Varsa Sektöre Yönelik ve Genel Tarife Dışı Engeller

Tanzanya’da gübre sektörüne yönelik herhangi bir tarife dışı kısıtlama uygulanmamaktadır; çünkü hükümet, gübre ithalatını teşvik ederek ülke genelinde tarımsal üretiminde verim artışını desteklemeyi hedeflemektedir.

5. Sektörde İhracatçılarımızı Bekleyen Fırsatlar

Tanzanya’da 2018 yılında hektar başına 15,858 kg olan gübre tüketimi 2023 yılında 19 kg’a yükselerek yıllar içinde artış göstermiş olsa da, bu seviye kıta hedefi olan hektar başına 50 kg’ın oldukça altında seyretmektedir⁷. Tanzanya’da gübre kullanımını artırmaya yönelik teşvik sistemi ile birlikte kıta önümüzdeki yıllar içerisinde hektar başına 50 kg’lık gübre kullanımı değerine ulaşılması hedeflenmektedir.

Tarım sektörünün Tanzanya (anakara) Gayrisafi Yurt İçi Hasılası içerisindeki payı 2024 yılında %25,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2022/2023 Yıllık Tarımsal Örneklem Anketi Sonuçlarına göre, Tanzanya’da toplam nüfusun %65’i tarım alanında istihdam edilmektedir. Tanzanya’da gübre

⁷ <https://www.afdb.org/en/news-and-events/press-releases/tanzania-african-development-bank-provides-usd-2-million-partial-credit-guarantee-and-usd-528600-grant-facilitate-access-fertilizer-smallholder-farmers-61608>

kullanımın oranının artırılması hedefi; artan nüfusu, tarıma dayalı ekonomi ve dünya ortalamasının oldukça altında olan düşük gübre kullanım oranı gibi faktörler düşünüldüğünde önümüzdeki dönemde Tanzanya'nın toplam gübre talebinin daha da artacağı düşünülmektedir. Ayrıca Tanzanya'da yerli gübre üretim kapasitesi oldukça sınırlı olmakla birlikte ve mevcut üretim kapasitesi, ülke genelindeki mevcut talebi karşılayamamaktadır. Mevcut üretim kapasitenin artırılmasına yönelik yatırımların olduğu düşünülse de, kısa ve orta vadede Tanzanya'da ithalata dayalı bir arz zincirinin devam edeceği değerlendirilmektedir.

Tanzanya'nın Doğu Afrika Birliği (EAC) üyesi olması ve Türkiye'nin Afrika kıtasına lojistik olarak görece yakın konumu, Türk gübre ihracatçıları için önemli fırsatlar ortaya çıkarmaktadır. Doğu Afrika Birliği içindeki gümrük birliği anlaşması, Tanzanya'yı Türk gübre ihracatçıları için sadece bir nihai pazar değil, aynı zamanda bölgesel bir dağıtım merkezi haline getirmektedir.

6. Sektörde İhracatçılarımızı Bekleyen Tehditler

Sektörde ihracatçılarımızı Tanzanya pazarında çeşitli tehditler ve zorluklar beklemektedir. Bunların başında, ülkenin özellikle kırsal bölgelerinde yetersiz olan lojistik ve altyapı gelmektedir. Karayollarındaki yetersizlik ve sınırlı depolama imkânları gibi faktörler, ürünlerin zamanında ve sağlıklı biçimde çiftçilere ulaştırılmasını zorlaştırmaktadır. Limanlarda yaşanan sıkışıklık ve uzun sürebilen beklemler bir diğer ciddi engeldir.

Tanzanya ekonomisinde dönemsel olarak yaşanan döviz darboğazları, ithalatın finansmanında önemli aksamalara neden olabilmektedir. Son dönemlerde ülke genelinde döviz bulmakta sorun yaşanabilmesi, ihracatçıların ödemelerini zamanında tahsil etmesini zorlaştırmakta ve ticari işlemlerin sürdürülebilirliğini riske atabilmektedir.

Tanzanya gübre pazarında Türkiye yanı sıra gübre üretici birçok uluslararası aktör yer almaya çalışmaktadır. Pazarda ise pazarın büyük kısmını oluşturan küçük ölçekli çiftçilerin düşük alım gücü nedeniyle fiyat en önemli belirleyici olmaktadır. Bu durumda Türkiye'ye kıyasla Tanzanya'ya lojistik açıdan maliyet avantajı olan ülkeler fiyat rekabetini artırmakta ve Türk ihracatçılarının pazara girişini zorlaştırmaktadır.

Ayrıca, son dönemde Tanzanya'da gübre üretimi ya da gübre karışım (mixing/blending) tesisi yatırım yapmak isteyen yabancı firma sayısının arttığı görülmektedir. Yerel üretim kapasitesinin artırılmasına yönelik bu yatırım düşüncesi, Tanzanya tarafından da belirli teşviklerle desteklenmektedir. Bu gelişmeler, Tanzanya pazarına ihracat yoluyla giriş yapmak isteyen Türk gübre üreticileri açısından orta vade ve uzun vadede ciddi bir rekabet unsuru oluşturabileceği değerlendirilmektedir.

7. Gübre Sektöründe İhracatın Artırılması için Firmalara Öneriler

Firmaların öncelikle Tanzanya'ya yönelik kapsamlı ve güncel pazar araştırmaları yapmaları önerilmektedir. Özellikle ülkenin hangi bölgelerinde hangi tarım ürünlerin ön planda olduğu ve bu bölgelerde çiftçilerin hangi gübre türlerini tercih etmeye eğimli olduğu gibi faktörleri analiz etmelerinde fayda bulunmaktadır. Bu ürün grupları için rakip ve fiyat analizlerinin yapılması ise önerilen bir sonraki aşamadır. Bu analizlerin doğru ürün ve bölge seçimini kolaylaştıran çalışmalar olacağı değerlendirilmektedir.

Tanzanya'da güçlü bir pazarlama ve dağıtım ağı kurmak için yerel aktörlerle iş birliği kurulmasında fayda olabileceği değerlendirilmektedir. İhracatçı firmaların doğru yerel bir ortakla çalışması;

firmanın pazara giriş sürecini kısaltabilecektir. Tanzanya’da yerel bir firma ile iş ortaklığı yapmak birçok sektörde faydaları olduğu gibi gübre sektöründe de ülke pazarında sürdürülebilir bir yer pay edinebilmek açısından büyük fayda sağlayabilmektedir. Yerel iş ortakları; ülkedeki dağıtım ağlarını, ülke mevzuatını, bürokratik işlemlerini ve ülke pazar koşullarını iyi bildikleri için, ihracatçılarımızın Tanzanya gübre pazarında yer edinebilmelerine olumlu katkıları olabilecektir.

Ayrıca Tanzanyalı çiftçilerin gübre kullanımının verimliliğe etkileri konusunda bilincini artırabilecek saha çalışmaları, çiftçi eğitim günleri ve ürünlerin sonuçlarını gözlemleyebilecekleri uygulamalarının düzenlemesi; çiftçilerin ürüne olan güvenini artırarak, pazardaki bilinirliğine olumlu katkısı olacağı düşünülmektedir.

Son olarak Tanzanya’da uygun formül ile gübre karışımının ve sonrasında paketlemelerinin yapılabileceği bir tesis yatırımının, Tanzanya’da pazar payının artırılması hususunda faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bu tür bir yatırım, Türkiye’den tedarik edilecek ana gübre ve gübre takviyelerinin yerel ihtiyaçlara yönelik olarak hazırlanması ve paketlenmesi imkânı sunarak hem esnek üretim yapısını destekleyecek hem de ürünlerin Tanzanya pazarına taşınması konusunda lojistik maliyetleri düşürecektir. Bu yatırımın, Türkiye’den Tanzanya’ya yapılan gübre ihracatını doğrudan olumlu yönde etkileyeceği değerlendirilmektedir.

8. Belirtilmesinde Fayda Görülen Diğer Hususlar

Tanzanya fiyat esnekliğinin yüksek olduğu bir pazardır. Bu nedenle, Tanzanya ülkede belirtilen standartlara uygun ve rekabetçi fiyatların sunulması, pazara giriş için önemlidir. İhracat sürecinde ise Tanzanya tarafından gübre ve gübre takviyeleri için uygulanan standartların yakından takip edilmesi ve ilgili kamu/kurum kuruluşları ile yakın temasın kurulması, olası ithalat retleri ve gecikmelerin önlenmesi için faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Tanzanya’da iş yapma kültürü, müzakere yöntemleri ve ticari ilişkilerde dikkat ettikleri hususların doğru bir şekilde öğrenilmesi, uzun vadeli iş birliklerinin kurulmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bu sürecin kolay ve etkin şekilde geçirilmesi için, Tanzanya’da belirlenen bölge ve şehirlere uygun görülen sıklıkla saha ziyaretleri yapılmasının faydalı olabileceği değerlendirilmektedir.

9. Genel Değerlendirme

Tarım sektörünün Tanzanya (anakara) Gayrisafi Yurt İçi Hasılası içerisindeki payı 2024 yılında %25,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2022/2023 Yıllık Tarımsal Örneklem Anketi Sonuçlarına göre, Tanzanya’da toplam nüfusun %65’i tarım alanında istihdam edilmektedir. Anılan rapora göre, bu dönemde ekili alanların yaklaşık %32,1’inde gübre kullanılmıştır. Rapor, işletme türüne göre istatistikler, tarım hanehalklarının ektiği alanın %31,5’ine gübre uygulandığını, büyük ölçekli çiftliklerde ise bu oranın %61,4 olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, toplam kullanım oranı içerisindeki payı düşük olmasına rağmen, büyük ölçekli çiftliklerin gübre kullanıma daha fazla eğimli olduklarını göstermektedir. Aynı rapor sonuçlarına göre; Tanzanya’da (anakara) bölgeler arasında, ekili alanın gübrenin en fazla uygulandığı bölge %85,5 ile Njombe olurken, Zanzibar’da ise gübre uygulanan alan oranının en yüksek olduğu bölge %55,2 ile Mjini Magharibi olmuştur. Sonuç olarak Tanzanya’da gübre ihracatı için en uygun bölgeler arasında Njombe, Ruvuma, Iringa ve Kilimanjaro, yüksek gübre kullanım oranları ile öne çıkmaktadır. Mbeya ise hem üretim hacmi hem de komşu ülkelere yakınlığı nedeniyle lojistik avantaj sağlamaktadır. Diğer taraftan Morogoro, büyük ölçekli

çiftliklerin ve kooperatiflerin bulunduğu, daha çok toplu satışlar için elverişli bir bölge olması ile öne çıkmaktadır.

Ülkedeki gübre talebi (2022/2023) için mevcut tahmin 698.262 ton olup, yerli üretimdeki 43.579 tonluk açık nedeniyle yaklaşık 418.883 tonunun ithal edilmesi gerekmektedir. Önceki sezondan devreden 117.900 tonluk stok bulunmaktadır.

Tanzanya Gübre Düzenleme Kurumu (TFRA); ülke genelinde gübre ve gübre takviyelerinin üretimi, ihracatı, pazarlanması ve kullanımının düzenlenmesinden sorumludur. Tanzanya yasalarına göre, hem toptancı hem de perakende düzeyde gübre ticareti yapan tüm firmaların ve işletmelerin Tanzania Fertilizer Regulatory Authority (TFRA) tarafından kayıt altına alınması ve lisanslı olması gerekmektedir.

Tanzanya'da gübre kullanımı son yıllarda artış gösterse de, hektar başına 19 kg ile hâlâ kıta hedefi olan 50 kg seviyesinin gerisindedir. Tarım, ülke ekonomisinin %25,7'sini oluşturmakta ve nüfusun %65'i bu sektörde çalışmaktadır. Artan nüfus ve tarıma bağımlı ekonomi, gübre talebini daha da yükseltecektir. Ancak yerli üretim yetersiz olduğu için, ithalata olan bağımlılık kısa ve orta vadede sürecektir. Bu durum Türk ihracatçıları için bir fırsat sunarken, Türkiye'nin Afrika'ya lojistik avantajı ve Tanzanya'nın Doğu Afrika Birliği üyeliği, ülkeyi hem hedef pazar hem de bölgesel dağıtım merkezi konumuna getirmektedir.

Tanzanya pazarında ihracatçıların karşılaşılabileceği başlıca zorluklar arasında altyapı yetersizlikleri, limanlarda yaşanan gecikmeler ve döviz sıkıntıları yer almaktadır. Ayrıca düşük alım gücüne sahip küçük ölçekli çiftçiler nedeniyle fiyat odaklı rekabet ön plandadır. Bu durum, Türkiye'ye kıyasla lojistik avantajı olan ülkeleri öne çıkarmaktadır. Pazarın giderek daha fazla uluslararası yatırımcı çekmesi ve yerel üretim yatırımlarının teşvik edilmesi, orta ve uzun vadede Türk firmalarının karşılaşıacağı rekabeti artıracaktır. Bu nedenle, firmaların detaylı pazar araştırması yapması, yerel ortaklarla iş birliği olanakları araması, çiftçilere yönelik bilinçlendirme çalışmaları düzenlemesi ve yerel karışım-paketleme tesisi yatırımı önerilmektedir.

10. Yararlı Adresler

- Tanzania Gübre Düzenleme Kurumu (TFRA)
<https://www.tfra.go.tz/>
- Tanzania Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası
<https://tccia.or.tz/>
- Tanzania Yatırım Merkezi
<https://www.tic.go.tz/>
- Tanzania Standartlar Bürosu (TBS)
<https://www.tbs.go.tz/>
- Tanzania Gelir İdaresi
<https://www.tra.go.tz/>

11. Kaynakça

<https://www.tra.go.tz/>
<https://www.tfra.go.tz/>
<https://www.tbs.go.tz/>
<https://www.viwanda.go.tz/>
<https://www.trademap.org>
<https://www.tuik.gov.tr/>
<https://www.nbs.go.tz/>
<https://www.afdb.org/en>
<https://www.fertilizer.co.tz/>
<https://tccia.or.tz/>
<https://www.tantrade.go.tz/>